

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף סב

למדנו לעיל, שלרוב העופות הטמאים יש שלושה סימני טהרה, חוץ מ'עורב' שיש לו שני סימני טהרה, 'פרס' ו'עוזניה' שיש להם סימן טהרה אחד, ו'נשר' שאין לו שום סימן טהרה.

אמר רב נחמן היה בקי בהן ובשמותיהן: אם הוא בקיא ב'פרס' ו'עוזניה' ויודע מיהו פרס ומיהו עוזניה, והוא רוצה לאכול עוף שהוא מזהה שאינו פרס או עוזניה, ולעוף הזה יש סימן טהרה אחד, העוף טהור ומותר באכילה. כי רק לפרס ועוזניה יש סימן טהרה אחד, ואם העוף הזה אינו אחד מהם בהכרח שהוא טהור. אבל אם הוא לא בקיא בפרס ועוזניה, אסור לו לאכול עוף שיש לו רק סימן טהרה אחד מחשש שמא הוא פרס או עוזניה, אבל מותר לו לאכול עוף שיש לו שני סימני טהרה, ובתנאי שהוא מכיר איך נראה עורב. כי רק לעורב יש שני סימני טהרה, ואם העוף הזה אינו עורב בהכרח שהוא עוף טהור.

קושיא: עורב ותו לא? האם מספיק שהוא יכיר רק את העורב? והרי למדנו בכרייתא נאמר "את כל עורב למינו". מבארת הברייתא "עורב" זה עורב, "למינו" להביא את הזרזיר, משום שהוא רגיל לשכון עם העורבים ולכן הוא מכני מינם, זו דעת ר' אליעזר. אמרו לו ר' אליעזר - והלא אנשי כפר תמרתא שביהודה היו אוכלים את הזרזירים מפני שיש להן 'זפק', וזפק הוא סימן טהרה שאין לעורב. אמר להם רבי אליעזר אף הן 'עתידין ליתן את הדין' על כך שהם אוכלים אותו, בגלל שכאמור הוא שוכן עם העורבים ולכן הוא נחשב מין של עורב, למרות שיש לו סימנים אחרים.

ממשיכה הברייתא: דבר אחר: "למינהו" להביא סנונית לבנה שגם היא מין עורב, זו דעת ר' אליעזר. אמרו לו - והלא אנשי גליל העליון אוכלים אותו מפני שקורקבנו נקלף, וזהו סימן טהרה שאין לעורב (תוס'). אמר להם אף הן עתידין ליתן את הדין על כך. עד כאן הברייתא.

נמצא שגם זרזיר וגם סנונית הם בני מינו של העורב, ואם כן עליו להכיר גם אותם!
(מאירי).

תירוץ: אלא עורב וכל מין עורב: אכן כוונת רב נחמן שעליו להכיר את עורב וכל בני מינו.

אמר אמימר: להלכה אם יש לו עוף שיש לו סימן טהרה אחד, והעוף הזה אינו דורס, העוף טהור, למרות שהוא לא מכיר את פרס ועוזניה. כי אין לחשוש לפרס ועוניה וכפי שיבואר להלן.

א"ל רב אשי לאמימר הא דרב נחמן מאי? הרי רב נחמן אמר שצריך שיהיה בקיא בפרס ועוזניה! **א"ל לא שמיע לי וכו':** אני לא סובר כמותו, כי אין לחשוש לכך, בגלל שפרס ועוזניה אינם מצויים במקום ישוב.

*

אמר רב יהודה עוף המסרט: עוף שסורט וקורע את הבשר, כשר לטהרת מצורע. כי הוא ה'ציפור' הטהורה שעליו דברה התורה בפרשת מצורע. וזו היא 'סנונית לבנה' שנחלקו בה ר' אליעזר וחכמים בברייתא הנ"ל, האם היא עוף טמא ופסול למצורע או שהיא עוף טהור וכשר למצורע.

אמר אמימר: סנונית שהכרס שלה בצבע לבן, לכולי עלמא טהורה. והמחלוקת היא בסנונית שהכרס שלה ירוקה, ר' אליעזר אוסר אותה באכילה ורבנן מתירים אותה. והלכה כר' אליעזר שהיא עוף טמא.

מר זוטרא מתני הכי: הוא גרס את דברי אמימר כך – סנונית שהכרס שלה ירוקה לכולי עלמא אסורה, והמחלוקת היא כשהכרס שלה לבנה, לדעת ר' אליעזר היא אסורה ולדעת רבנן היא מותרת. והלכה כרבנן.

קושיא: בשלמא וכו': למ"ד שהמחלוקת בכרס לבנה, ניחא, כי בברייתא כתוב שהמחלוקת היא ב'סנונית לבנה' (והיינו שהכרס שלה לבנה). אבל למ"ד שהמחלוקת בכרס ירוקה, לא מובן מה אומרת הברייתא 'זו היא סנונית לבנה' והרי היא לא לבנה אלא ירוקה? תירוץ: **לאפוקי דבתי דאוכמתי:** הברייתא באה רק לומר שאין זו סנונית שגרה בקירות הבתים שצבעה שחור (אלא סנונית שצבעה בהיר).

*

מכל מיני העופות רק תורים ובני יונה כשרים להקרבה על המזבח. תורים כשרים להקרבה רק כשהם גדולים, בני יונה כשרים להקרבה רק כשהם קטנים.

אמר רחבה אמר רבי יהודה: עוף שנקרא 'תסיל' הוא מין יונה, ולכן הוא פסול כשהוא גדול לפי שהוא אינו ממין תורים, אבל כשר להביאו כשהוא קטן כיון שהוא ממין בני יונה. 'דאציפי' ו'תורין של רחבה' הם מין תורים, ולכן הם כשרים להקרבה כשהם גדולים, אבל הם פסולים להקרבה כשהם קטנים כיון שאינם בני יונה.

קושיא: מתיב רב דניאל בר רב קטינא: למדנו במשנה במס' פרה - כל העופות ששתו ממי חטאת (= מים שיש בהם אפר פרה אדומה ומזים מהם על מי שנטמא במת) פסלו את המים, כיון שהם אינם מוצצים את המים, אלא לאחר שקולטים את המים בפיהם הם מגביהים את פיהם והמים נופלים מפיהם בחזרה לתוך הכלי, והמים שהיו בפיהם פסולים כדין מים שנעשו בהם מלאכה, והדין הוא שמלאכה פוסלת את מי חטאת, ונמצא שהמים הפסולים התערבו במים שבכלי ופסלו אותם, חוץ מן היונה שאינה פוסלת, כיון שהיא מוצצת את המים, ונמצא שלא נעשתה מלאכה במים שנתרו בכלי.

ואם איתא, ליתני חוץ מיונה ותסיל: ואם כדברך ש'תסיל' הוא מין יונה, א"כ המשנה שם היתה צריכה לומר 'חוץ מן יונה ותסיל' שאינם פוסלים את המים, כיון שגם 'תסיל' הוא מין יונה שמוצץ את המים.

תירוץ: א"ר זירא: 'תסיל' מוצץ את המים ומקיא אותם בחזרה לתוך הכלי, וכיון שמעורב בהקאה שלו רוק לכן הוא פוסל אותם, או שפוסל אותם מחמת מלאכה, ובכל זאת הוא נחשב מין יונה כיון שהוא מוצץ, אבל יונה מוצצת ולא מקיאה ולכן לא פוסלת.

*

אמר רב יהודה: 'תורים של צוצייני' (= נקראים כך על שם מקומם) כשרים להקרבה על המזבח, והם 'תורין של רחבה' (שהובאו לעיל).

קושיא: מיתיבי: למדנו בכרייתא - נאמר בתורה כמה פעמים שצריך "אזוב" (כגון לגבי טהרת מצורע, והזאת מי חטאת, ועוד), ומכך שהתורה אמרה "אזוב" סתם

אנו לומדים שרק "אזוב" כשר, ולא 'אזוב יון', ולא 'אזוב כוחלי', ולא 'אזוב רומי', ולא 'אזוב מדברי', ולא כל אזוב שיש לו שם לווי. ואף שכולם הם מיני אזוב, אבל כיון שיש להם שם לווי הם פסולים.

ומכאן קשה על רב יהודה שמכשיר 'תורים של צוצייני', שהרי התורה אמרה שרק 'תורים' כשרים ולא תורים שיש להם שם לווי כמו 'תורים של צוצייני' (= המקשה לא ידע שקוראים להם כך על שם מקומם, אלא סבר ש'צוצייני' הוא שם לווי).

תירוץ: אמר אביי: כל דבר שהשתנה שמו קודם מתן תורה, כגון אזוב שגם לפני מתן תורה היה 'אזוב יון' וכו', והקפידה תורה שצריך להביא דווקא "אזוב" ללא שם לווי, אם יש לו שם לווי פסול. אבל 'תורים של צוצייני' לא השתנה שמם קודם מתן תורה, שאז קראו להם 'תורים' סתם, ורק לאחר מתן תורה נוסף להם שם לווי, ולכן כשרים.

תירוץ נוסף: רבא אמר: 'תורים של צוצייני' במקומם (= ב'צוצייני') קוראים להם 'תורים' סתם, ורק במקומות אחרים קוראים להם 'תורים של צוצייני', ולכן אין זה נחשב שיש להם שם לווי.

*

אמר רב יהודה הני כרזי דבי חילפי שרו, ודבי כרבי אסירי: החגבים שנמצאים בין הקוצים מותרים באכילה, אבל הנמצאים בכרוב אסורים באכילה.

אמר רבינא: ומי שאוכל את החגבים הנמצאים בכרוב אנו מלקים אותו על שעבר על איסור אכילת שרץ העוף, לפי שהם טמאים בוודאי ולא רק מספק.

*

ואמר רב יהודה עוף הנקרא 'צרדא' מותר באכילה, עוף הנקרא 'ברדא' אסור באכילה.

וסימניך, בר מיניה: והסימן הוא - 'ברדא' דומה ל'בר מיניה', כלומר סור מעלינו.

מרדא, ספקא: לגבי עוף הקרוי 'מרדא' יש ספק האם טהור או טמא.

אמר רב אסי שמונה ספיקות הן: יש 8 מיני עופות שיש ספק האם הם טהורים או טמאים, והם: **חובא, חוגא, סוגא, והרנוגא, תושלמי, ומרדא, כוחילנא, ובר נפחא.**

מאי ספיקייהו: והספק הוא - אחד מסימני עופות טהורים הוא שהקורקבן שלהם נקלף ביד, ועופות טמאין אין הקורקבן שלהם נקלף ביד, והשמונה מינים הנ"ל הקורקבן שלהם נקלף רק ע"י סכין, וכן יש להם את שלושת סימני הטהרה הנוספים, ויש להסתפק האם קורקבן שנקלף בסכין הוא סימן טהרה ונמצא שיש להם את כל ארבעת סימני הטהרה והם טהורים, או קורקבן שנקלף בסכין אין זה סימן טהרה, ונמצא שיש להם רק את שלושת סימני הטהרה הנותרים, והם עופות טמאים (- כמו עשרים העופות הטמאים שיש להם רק שלושה סימני טהרה).

קושיא: והא ההיא בר אווזא: והרי היה אווז בביתו של מר שמואל שלא היה מתקלף קורקבנו, והניחו מר שמואל בשמש, וכיון שהתרכך הקורקבן מחמת השמש הוא נקלף. נמצא שגם עוף טהור לפעמים לא נקלף קורקבנו, ומדוע אנו מסתפקים בשמונת המינים הנ"ל?

תירוץ: התם כי רפי איקליף בידא, הכא אע"ג דרפי לא מקליף אלא בסכינא: שם במקרה של מר שמואל, לאחר שהקורקבן התרכך הצליחו לקלפו ביד, אבל בשמונת העופות הנ"ל אפילו אם הקורקבן מתרכך אי אפשר לקלפו ביד אלא רק ע"י סכין.

אמר אביי: עוף הנקרא 'תרנגולא דאגמא' הוא אחד משמונה ספיקות הנ"ל, והיינו והוא העוף הנקרא 'מרדו' (- לעיל הגמ' קראה לו 'מרדא').

אמר רב פפא: עוף הנקרא 'תרנגולא דאגמא' אסור באכילה, אבל עוף הנקרא 'תרנגולתא דאגמא' מותר באכילה. והסימן הוא - 'עמוני ולא עמונית', כלומר יש הלכה ידועה בישראל שרק עמוני זכר לא יכול לבוא בקהל (- אסור לו להתחתן עם בת ישראל) אבל עמונית נקבה יכולה לבוא בקהל (- להתחתן עם ישראל), וכן כאן 'תרנגול האגם' אסור באכילה ו'תרנגולת האגם' מותרת באכילה.

דרש מרימר: 'תרנגולתא דאגמא' אסורה, וזאת לפי שחכמים ראו אותה שדורסת ואוכלת.

והיינו גירותא: וזהו העוף הנקרא 'גירותא', שהגמ' אומרת עליו לקמן (קט:): שהקב"ה אסר לנו את העוף 'גירותא', אבל התיר לנו לאכול לשון של דג שיש לו את אותו הטעם של 'גירותא'.

אמר רב: עוף הנקרא 'שבור אנדרפטא' מותר, 'פירוז אנדרפטא' אסור. והסימן הוא - 'פירוז רשיעא', כלומר היה בימיהם אדם שהיה מחוזק לרשע ושמו היה 'פירוז', וזה רמז לעוף 'פירוז אנדרפטא' שאסור באכילה.

אמר רב הונא: עוף הנקרא 'בוניא' מותר, 'פרוא' אסור. והסימן הוא - פרואה המכשף (= היה מכשף אחד ששמו היה 'פרואה').

אמר רב פפא: עוף הנקרא 'מרדו זגיד ואכיל' מותר, 'מרדו' סגיד ואכיל' אסור. והסימן הוא - הפסוק "לא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר", ו'סגיד' פירושו משתחוה.

אמר שמואל: עוף הנקרא 'שתיא חמרא' אסור, והסימן הוא - ההלכה 'שתויי יין פסולין לעבודה', ו'שתיא חמרא' פירושו 'שותה יין'.

ואמר שמואל: עוף הנקרא 'מזגא חמרא' אסור, 'בת מזגא חמרא' מותר. והסימן הוא - ההלכה 'יפה כח הבן מכח האב' (= במס' שבועות לגבי לווה שמת, והמלווה בא לגבות את חובו מהיורשים), וגם כאן כוחו של ה'בן' שהוא 'בת מזגא חמרא' יפה מכוחו של 'מזגא חמרא', ש'מזגא חמרא' אסור, ואילו 'בת מזגא חמרא' מותר.

*